

FRANCESC HERNÁNDEZ,
La identidad nacional en Cataluña,
Vicens Vives, Barcelona, 1983.

Entre algunes de les poques obligacions que ens imposem com a membres d'aquest cenacle professional que som els sociòlegs, hi ha la de seguir amb una certa atenció les «novetats» que som capaços de publicar. Només havent confessat l'exercici d'aquesta forma d'autodisciplina extravagant, tenim l'esperança d'haver justificat prou l'elecció d'aquest text que suara comentarem.

Ens haureu de permetre que no ens prenguem la molèstia d'analitzar les tesis o els arguments intel·lectuals d'aquesta obra. D'altra banda, tampoc els trobaríem per enlloc. Ens limitarem, doncs, a descriure amb breuetat l'estructura de l'obra, a presentar-ne el tipus de llenguatge i estil, i si la selecció d'exemples extrets del text és prou reeixida, comprendreu immediatament que no vegem la necessitat —ni la possibilitat— d'arribar a les crítiques «de fons». Dit d'una altra manera, la crítica dels aspectes formals i metodològics del llibre que comentem fan innecessària la crítica intel·lectual.

Val a dir que el text s'inicia amb un Prefaci que ja és tot un presagi d'allò que ens espera.

Som del parer que hi ha dues males formes de començar a escriure sociologia, i que ja d'entrada ens haurien de posar en guàrdia. L'una consisteix a afirmar que una investigació pot arribar a grans i definitius objectius. L'altra, és allò típic de fer constar la gran dificultat que presenta el tema tractat. Són dues cares d'una mateixa falta de modèstia necessària en tot científic. Doncs bé, en aquest prefaci hi són totes dues, naturalment, i encara no hem acabat la segona pàgina, que ja s'ha pogut llegir alhora que «*este libro pretende descubrir las raíces profundas del nacionalismo catalán, al margen de anécdotas, coyunturas y vaguedades*», i d'altra

banda que «*mi proyecto científico suponía la incursión en un laberinto teórico apenas explorado*». Mala manera d'iniciar un estudi quan en acabar-lo fa la impressió que, en definitiva, només es tracta precisament d'un «*laberinto de vaguedades*»...

Frases d'aquest tipus, com les citades, ja desqualificarien tota una investigació si no fos que cada paràgraf supera l'anterior en vaguetat, imprecisió i absurditat. Al final de la segona pàgina que ara citàvem, ja s'ha arribat a un embolic tan fenomenal, que l'autor ens afirma impunement: «*el arduo trabajo compensa sobradamente el esfuerzo realizado*» (*sic*). És clar que també hauria pogut dir que era precisament «*el arduo trabajo*» allò que quedava compensat per «*el esfuerzo realizado*», posem per cas. Això sí, tal com diu l'autor a la pàgina 3, tot això passa «*en el contexto aciago de este peregrino país*» (o potser «*contexto peregrino de este aciago país*»?), o bé «*un peregrino aciago en el contexto de este país*»?). I sort que, cap al final del prefaci, ens assegura que plantejarà «*el discurso en una dimensión real*», que si no...

No és més bon averany la citació amb què s'inicia la part primera, anomenada «Teoría de la Identidad Nacional». Tot i que no ho havíem fet explícit, ja us havíeu adonat que es tractava d'un text en espanyol, és a dir, gens provincià, és a dir, internacional. Doncs bé, la citació a la qual ens referim diu: «Qui perd els orígens / perd identitat. Raimon (1975).» La manca d'accent a part; i que no sabent com ni per què, junt amb allò de les «colles sardanístiques» (*sic*), és del poc idioma indígena del grup estudiat que hom troba en un treball sobre el nacionalisme i les seves profundes arrels, a nosaltres, no sabem tampoc perquè, ens ha vingut a la memòria aquella altra sentència del Tricicle al programa del seu *Manicòmic* i que sembla idònia per a aquest estudi: a mida que perdien els orígens, anaven guanyant identitat.

El text, doncs, s'estructurarà en dues parts fonamentals. La primera, «teòrica» —les cometes són en senyal de respecte a la veritable teoria—, està bàsicament elaborada segons l'innovador sistema popularitzat pel malaguanyat —només per a les universitats catalans— sociòleg Amando de Miguel, i que és conegut amb el nom de «*técnica del recorta y pega*». És a dir, multitud de citacions, llargues transcripcions de paràgrafs que es succeeixen sense ordre ni concert, ben lligades per una salsa beixamel elaborada a partir d'una nou de mantega conceptual, dues cullerades de farina retòrica per a espessir i mig litre de llet adjectival que sempre allarga i li dona gust.

Però anem a pams, que llavors se'ns diria que és una «qüestió personal» la que es debat aquí.

L'autor ens havia dit en començar: «*El nivel de desarrollo teórico so-*

bre la socialización ha sido planteado en el capítulo uno. Como se verá más adelante, hay muy pocos rasgos novedosos y casi todos los materiales, tienen una orientación funcionalista y anglocentrista» (pàg. 4). Vegem-ho, doncs. Només el primer capítol presenta cent una citacions en trenta pàgines. Cal suposar que en Fromm, Berger i Luckmann —ells dos solets, amb un sol llibre, ja n'aporten vint-i-quatre en només vuit pàgines—, Bourdieu i Passeron, Tönnies, Engels, Morgan, Lévi-Strauss, Durkheim, Cooley... deuen ser alguns d'aquests autors que aporten «*muy pocos rasgos novedosos*» i que «*tienen una orientación funcionalista y anglocentrista*», ja que representen el trenta-cinc per cent del total de referències. Si hi afegim que els autors espanyols suposen un altre trenta per cent més, i ja fan un seixanta-cinc per cent, on deuen ser els «*casi todos*» de què se'ns parlava? I dels autors espanyols, certament que deuen aportar «*muy pocos rasgos novedosos*» en aquest treball d'alta costura, però el difícil de creure és que tinguin una «*orientación funcionalista y anglocentrista*». Tant de bo molts d'ells en tinguessin alguna, «*de orientación*».

Hi ha moments molt sublimes en l'argumentació, per exemple quan per sostenir una definició de manual de sociologia, s'ha d'emparar en un fet tan contundent teòricament com el de que «*éste es el punto de vista más extendido en los ambientes sociológicos*» (pàg. 22).

El segon capítol, l'encetem amb una gana esfereïdora, que prové del dejuni intel·lectual que hem patit al llarg del primer capítol i de l'afalagadora incitació feta per l'autor: «*el capítulo dos es un aporte teórico original en un enfoque distinto del tradicional*» (pàg. 5). Som-hi! Clavem la forquilla al pollastre i tot d'una tot fa un pet sensacional. Era un globus! —un bluff, que en diem ara. Vegeu sinó: en primer lloc setanta-quatre citacions en trenta pàgines —no deu ser massa original, doncs—, amb un apartat sobre el franquisme on es fa sortir tot el bestiar dels «*homo sociologicus hispanicus*» —Linz, Amando de Miguel, Giner, Oltra, Sevilla-Guzman... I a més, s'adhereix a la inefable teoria del franquisme com a règim autoritari, del mestre Linz, al qual no s'atreveix a molestar incloent la crítica molt sensata en els seus plantejaments efectuada per Martínez Alier —per més inri publicada al mateix número d'aquesta revista, «Papers» n. 8, que tan profusament utilitza el Dr. Hernández.

Respecte a la part pròpiament de treball de camp, segueix situant-se en la metodologia dita dels treballs manuals, encara que les citacions provenen ara de la transcripció de les entrevistes a set famílies, estructurades capriciosament en set capítols. (Atenció: els treballs manuals del Dr. Hernández no tenen res a veure amb la defensada artesanía intel·lectual de C. W. Mills!)

En totes les pàgines —la majoria— dedicades a un treball tan laboriós

—recordem allò del «*arduo trabajo*»— es transcriuen monòtonament i exclusivament les dites entrevistes. I si no fos pel recurs a les cometes, però, no s'arribarien a distingir els comentaris del sociòleg del de les famílies. Així, trobem passatges tan tendres com aquest: «*Por otra parte, la vivencia familiar estaba al margen de connotaciones de tipo político. Se orientaba, sobre todo, a contenidos culturales y religiosos: "En mi casa, eran muy catalanes. Mi madre, por ejemplo, era muy catalana, pero catalana de ir a Montserrat. Era como si en otra casa, al padre le gustara el fútbol y fuera del Barça. Éste era el espíritu de Cataluña de aquellos tiempos. Para mí, eso es bastante poco. Mi madre era catalana porque amaba mucho a la Virgen de Montserrat"*» (pàg. 104).

Fins el final, a l'apèndix, no trobarem la clau d'interpretació d'aquest tipus de paràgrafs: «*en lo cualitativo, lo empirico es cualquier información que permita conocer el problema analizado*» (pàg. 260). I fins aquí a nosaltres tampoc no se'ns havia acudit de fer una investigació sociològica tenint com a material de base les *Pàgines viscudes* d'en Folch i Torres, per cert, més ben escrites i més interessants.

Llegint paràgrafs com l'anterior —tots són semblants i arriben a un total de 175 pàgines—, i agraint la transcripció, traducció —suposem— i mescla a l'autor, és com ens anem fent càrrec d'allò d'arribar a les arrels profundes del nacionalisme català, al marge d'anècdotes, conjuntures i vaguetats.

Finalment, l'apèndix que s'inclou al final de l'estudi és un exemple més d'allò que hom és capaç d'escriure quan s'ha perdut el sentit del ridícul. I només per oferir un botó de mostra, no fos cas que ens demandessin per reproduir sense permís massa text de l'estudi, llegiu aquesta bucòlica descripció del clima epistemològic que presidia les entrevistes: «*había ruidos, los niños jugaban, la TV estaba funcionando, se tomaba café, sonaba el teléfono*» (pàg. 267).

Finalment, hi ha una de les hipòtesis de partida que sí que veiem confirmada en la tesi del doctor Hernández: «*La escasa bibliografía disponible deja poco margen a la reflexión teórica. El análisis de la socialización en el ámbito familiar sólo proporciona lugares comunes que aportan insuficientes elementos para continuar el trabajo en profundidad.*» *Quod erat demonstrandum!**

* De totes maneres, reconeixem humilment que aquesta és sols la nostra opinió, i que segurament caldrà que la menystingueu a la vista dels noms dels qui formaren el tribunal que atorgà a aquesta tesi l'*excelent cum laude*, senyors Amando de Miguel, Santiago Roldán, Juan Salcedo, Benjamín Oltra i, sorprenentment, J. A. González-Casanova. Algú d'aquest tribunal sabrà rebatre prou dignament les nostres ironies, i resituar el llibre comentat en el lloc d'honor que li correspon.

Només cal afegir que, en els moments en què s'escriu aquesta nota de lectura, s'inicia un nou debat entre els ideòlegs del nacionalisme que no sabem si també és de caràcter pre-electoral (febrer de 1984). El tema, l'invent, és el de «la mort de la nació». Si hi poguéssim intervenir, els suggeriríem el següent: i si resulta que la nació i el nacionalisme no «s'han mort», sinó que els han acabat de matar els estudis de sociòlegs de tanta anomenada com el doctor Hernández, el doctor Mercadé i el doctor Oltra?

TONI ESTRADÉ I SALVADOR CARDÚS